

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
кандидаткиње Љиљане Драгић

*КОНКУРЕНТНОСТ ПРАВОГ И НЕПРАВОГ ОБЈЕКТА
У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ*

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију:

18. 09. 2017. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета у Београду

САСТАВ КОМИСИЈЕ

1. Др Милош Ковачевић, редовни професор за научну област Српски језик и Општа лингвистика; година избора у звање: 1995; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду.
2. Др Ивана Трбојевић Милошевић, ванредни професор за научну област Англистика; година избора у звање: 2017; запослена на Филолошком факултету Универзитета у Београду
3. Др Мирјана Мишковић Луковић, редовни професор за научну област Енглески језик; датум избора у звање: 2016; запослена на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу.

2. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1) Име, име једног родитеља, презиме

Љиљана (Драган) Драгић

2) Датум рођења, општина, Република

7.12.1977, Бијељина, Босна и Херцеговина

3) Датум одбране, место, и назив магистарске /мастер тезе

Одбрана 02. 07. 2009. на Филолошком факултету у Београду мастер рада:

Нефинитни облици као постмодификатори у именичкој синтагми у енглеском језику

и одговарајући облици у српском језику у дјелима Фиццералда и Голдсвортијеве

3. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

*КОНКУРЕНТНОСТ ПРАВОГ И НЕПРАВОГ ОБЈЕКТА У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ
ЈЕЗИКУ*

4. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација *Конкурентност правог и неправог објекта у српском и енглеском језику* кандидаткиње Љиљане Драгић обухвата 245 страница текста нормалног (1,5) компјутерског прореда.

Подељена је на пет текстуалних поглавља: 1. *Увод* (стр. 2-21), у коме се образлаже а) *предмет* истраживања (а то је је однос типова правог и неправог објекта у српском и енглеском језику), и *циљеви* истраживања (који подразумевају анализу конкурентности функција српских падежних и предлошко-падежних синтагми као директних или индиректних глаголских допуна, тј. веза правог и неправог објекта са једне стране и енглеске именичке и предлошке синтагме у виду директног, индиректног и предлошког објекта са друге стране у глаголским синтагмама), б) *методе истраживања* (у раду се примењује контрастивна семантичко-синтаксичка анализа, с валенцијском, депенденцијалном анализом тенијеровског типа као основном), и *избор корпуса* (корпус за српски језик представља *Речник савременог српског језика*, односно интернетска *Српска*

дигитална библиотека, потом електронски *Корпус српског језика* Математичког факултета у Београду, и на крају *Речник глагола са граматичким и лексичким допунама* В. Петровић и К. Дудића, уз коришћење примера из свих монографија и студија посвећених питању објекта у српском језику; док је за енглески језик основни корпус био СОСА/КОКА, односно *Корпус савременог америчког енглеског језика*, који садржи 520 милиона речи са текстовима из периода од 1990-2015, као један од највећих и најрепрезентативнијих корпуса за проучавање савременог писаног енглеског језика, а уз то је за корпус кориштен и *Pattern Dictionary of English Verbs*, тј. *Речник патерна енглеских глагола* у издању Универзитета у Волверхемптону), в) *теоријски оквир* (који подразумева, прегледом темељних србистичких синтаксичко-семантичких доприноса, осветљење синтаксичко-семантичке анализе засноване на јединству семасиолошког и ономасиолошког приступа, тј. анализе од форме ка садржају и од садржаја ка форми, будући да су синтаксичка форма и синтаксички садржај, иако суштински различите језичке појаве, чврсто повезане, тако да није могуће проучавати синтаксичке облике уз потпуно занемаривање њиховог садржаја, нити обрнуто); 2) *О граматичкој зависности, теорији валентности, рекцији и транзитивности глагола* (стр. 22-53), у чијем разматрању ауторка осветљава основне принципе теорије зависности чији је саставни део теорија валентности, а чији је творац француски структуралиста Л. Тенијер, осветљењем чијег учења и почиње ово поглавље, да би у даљој разради представљено у најкраћем ширењу Тенијерових идеја у различитим филологијама: германистици, русистици, англистици, и посебно у србистици и/или сербокроатистици; након чега, сасвим логично следи разматрање суодноса двају за сам рад најзначајнијих појмова теорије зависности, а то су валенција и рекција, чији се приказ осим према дефиницијским сучељавањима схватања различитих аутора, даје и приказом најзначајнијих србистичких и сербокроатистичких речника валентности и рекције глагола, да би се ово друго поглавље завршило расветљавањем различитих погледа на транзитивност глагола, и на везу транзитивности са когнитивно-лингвистичким приступом граматичкој; 3) *О објекту у српском и енглеском језику* (54-77), јесте поглавље у коме се полази од општеприхваћене чињенице да је транзитивност семантичко-синтаксичка категорија карактеристична за глаголе који као дубински предикати повезују два аргумента – субјекат и објекат, која, с обзиром на предмет рада, захтева дефинисање објеката у српском и у енглеском језику,

које ауторка изводи на основу прегледа најбитнијих србистичких и/или сербокроатистичких и англистичких радова, при чему се посебна пажња поклања семантичком статусу објекта у семантичко-синтаксичкој анализи српског језика, која нужно укључује разматрање категорије падежа у српском језику, и статусу директног, индиректног и предлошког објекта у енглеском језику, што нужно укључује, с обзиром на типолошке разлике двају језика, и разматрање категорије реда речи у ова два језика, да би се поглавље завршило издвајањем на основу литературе уочених подударности и неподударности објеката у српском и енглеском језику, врло битних за саму тему истраживања, будући да на најбољи начин најављује емпиријски део дисертације; 4) *Контрастивна анализа глагола и именичких синтагми као његових допуна у облику директног правог објекта (ДПО), директног неправог објекта (ДНО) и индиректног неправог објекта (ИНО) у српском и енглеском језику (78-271)*, где је извршена емпиријска анализа синтаксичко-семантичких типова трију објекатских форми, у два потпоглавља посвећена сваком од језика: првом српском као полазном за контрастирање, и другом српско-енглеском контрастивном делу, при чему се издвајају најбитније подударности и неподударности између двају језика, и наводе отворена питања, незахваћена проведеном анализом, а значајна за потпуну и свеобухватну анализу суодноса српских и енглеских објеката; 5) *Закључак*, где су врло добро сумирани резултати обимног емпиријског истраживања према свим критеријумима на основу којих је вршена анализа.

Текстуалним поглављима претходи *Резиме/ Summary* са кључним речима на српском и енглеском језику, док се теза завршава двама прилозима: а) обимном српском најрелевантније општетеоријске, србистичке и/или сербокроатистичке и англистичке *Литературе (272-309)*, и б) *Додаци*, први који доноси табелу прелазних глагола са акузативном допуном и детерминаторима модалности, ситуативности, локације, циља, аблативности, и други који доноси табелу контрастираних ДПО, ДНО и ИНО (АНО) у српском и енглеском језику.

5. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација *Конкурентност правог и неправог објекта у српском и енглеском језику* кандидаткиње Љиљане Драгић захвата различите синтаксичке области,

односно поддисциплине: како област морфосинтаксе, тако и области семантичке и функционалне синтаксе српскога језика, јер истражује нужне и довољне услове за појаву конкурентних облика правом објекту у виду именичке синтагме без предлога и именичке синтагме са предлогом, тј. неправог објекта, укључујући у анализу све компоненте синтагме који омогућавају или предодређују реализацију директних или индиректних објекатских допуна као посебних реченичних чланова, критеријално диференцираних од свих других синтаксички неспорних, према функцији изведених, реченичних чланова (пре свега од адвербијалне одредбе) и више спорних адвербијалних допуна, за које постоји различита терминологија у постојећој литератури, а које, слично објектима, представљају нужне чланове за одређивање валентности и рекције предиката.

Дисертација има свој теоријски и истраживачко-емпиријски део, који су, логично, међуусловљени. У теоријском делу, јасно је презентовано да се категорија објекта може посматрати на два начина, тј. из аспекта природе именичке синтагме, или из аспекта глаголске синтагме, где је именичка синтагма само његов зависни део. С обзиром на чињеницу да се врши контрастирање двају језика – српског и енглеског, једног више синтетичког и другог више аналитичког, ради јединственог критеријума објекат се, сасвим оправдано, посматра као зависни део глагола који је управни центар рекцијске конструкције, што је основа схватања теорије валентности и граматике зависности Л. Тенијера.

Након што је ауторка указала на разлику депенденцијалне граматике у односу на граматичку конституентне анализе, бројност дефиниција валентности и рекције код различитих аутора, и определила се за уврежено схватање рекције као ужег појма у односу на валентност глагола, приказује се практична примена депенденцијалне теорије и система допуна у немачком, енглеском и српском језику у виду постојећих рекцијских речника. Постојање дихотомне поделе објеката у српском језику и трихотомне поделе у енглеском језику, као и различито презентовање и именовање транзитивних и интранзитивних конструкција, условили су да ауторка ово поглавље заврши сумирањем уочених подударности и неподударности у контрастирању објеката у посматраним језицима, што представља својеврстан прелазак теоријског у емпиријски део рада.

Централни емпиријски део садржи две веће целине – српски језик као основу за контрастирање, где је издвојено пет појавних облика конкурентности објеката, након чега

следи српско-енглески део. Табеларно су приказани сви издвојени глаголи из српског контрастивног дела, у односу на семантичку поделу глагола (према Н. Арсенијевић), чиме се потврђује на конкретним примерима из богатог корпуса да само поједини акциони и релациони глаголи могу имати алтернативну употребу акузатива и генитива у функцији правог објекта. Лексичка семантика глагола утиче на алтернативну употребу партитивног генитива и акузатива, и основни услов да се употреби генитив уместо акузатива је обухватање дела појма а не целине, што не значи да се исти генитив поново може заменити акузативом без промене значења. Синтаксички посматрано тестом испуствости глаголи, нпр. вечерати, ручавати и пити (због свог значења) често остају без допуне у функцији правог објекта, што је њихов базични валентни модел, но не мења се транзитивност ових глагола, иако је рекција промењена у зависности од потреба комуникације, тј. на чему је информативно тежиште реченице.

Српско-енглески контрастивни део уведен је са два табеларна приказа, од којих један чини попис српских глагола описаних у претходном делу за контрастирање са енглеским језиком, а други – семантички оквир издвојених глагола као акционих, процесуалних и релационих глагола.

Највећи теоријски допринос дисертације јесте пре свега у томе што су критеријално издвојени конкуренти објеката као именичке синтагме без предлога и именичке синтагме са предлозима, у српском и енглеском језику, и што су објекатске допуне и адвербијалне допуне, као нужни чланови реченичног модела јасно диференцирани од осталих реченичних чланова, пре свега – именичких предиката, допунских предикатива, али и од адвербијалних одредаба и сл.

Теоријском доприносу потпуно су комплементарни су вишеструко вредни и већим делом научно нови емпиријски резултати дисертације Љиљане Драгић. Именоване су и анализиране следеће појаве конкурентности: конкурентност облика и значења у истој функцији у бирекцији транзитивних глагола; конкурентност облика и значења актаната у истој/различитој функцији у монорекцији повратних глагола; конкурентност облика и значења актаната у истој/различитој функцији у монорекцији (и бирекцији) транзитивних глагола; и конкурентност облика и значења обавезних циркумстаната у комбинацији са актантима (само правим објектом) код транзитивних глагола. Значи, неопходно је посматрати, облик, функцију, значење и рекцију приликом тражења конкурентних

објеката, на основу чега се закључује да ли се ради о апсолутној конкурентности, апсолутној неконкурентности, или делимичној конкурентности. Ова дисертација показује да највећи број рекцијских конструкција показује делимичну конкурентност објеката.

У дисертацији је, наиме, на основу речничког и богатог корпуса текстова из свих функционалних стилова, дата анализа акционих, процесуалних и релационих неповратних глагола и повратних глагола (по сто и више примера синтагми за српски и за енглески језик) који предодређују навођење објекатских допуна. Ово је прва монографија која даје не само попис конкурентата објеката него и опис семичке структуре транзитивних акционих, процесуалних и релационих неповратних и повратних глагола у српском језику са одговарајућим преводним еквивалентима у енглеском језику, уз које као обавезни реченични члан (без кога се реченицом не може пренети минимална потпуна обавест) долази објекатска допуна, чијим изостављањем се мења само рекција, односно валентност глагола, али не и транзитивност глагола.

У дисертацији је дат попис и опис свих типова језичких јединица којима се изражавају глаголске допуне (директне и индиректне), тј. прави и неправи објекти у српском језику. Анализа је показала да се објекатске допуне као допуне акционих, процесуалних и релационих глагола глагола исказују именичким јединицама (именице и именичке синтагме), свим падежним и предлошко-падежним конструкцијама изузев номинатива и вокатива, и повремено перифрастичним конструкцијама где именичке јединице представљају лексичко језгро предиката, у којима су обавезни и нужни чланови.

Тако је дисертација Љиљане Драгић прва студија у србистици у којој су критеријално дефинисане директне и индиректне глаголске допуне у функцији неправог објекта као конкурентни облици правим објектима и дат готово потпуни попис и опис акционих, процесуалних и релационих глагола из Речника глагола са граматичким и лексичким допунама, уз додатне примере из речника, корпуса, граматика и монографија, којима ти глаголи, остварени у личној форми (а презентовани у неличној форми ради економичности) отварају место као објекатским допунама са предлозима и објекатским допунама без предлога у реченичном моделу. Поређењем резултата о конкурентности објеката у српском језику са преводним еквивалентима у енглеском језику јасно су видљиве презентоване подударности и неподударности објекатских допуна међу овим језицима.

Дисертација *Конкурентност правог и неправог објекта у српском и енглеском језику* Љиљане Драгић зато и по критеријумима анализе и по резултатима анализе представља врло вредно научно дело, и значајан допринос како за србистичку синтаксу, тако и за англистичку синтаксу и за општу теорију синтаксе, посебно семантичку синтаксу утемељену на моделу теорије реченичних чланова.

6. СПИСАК КАНДИДАТОВИХ НАУЧНИХ РАДОВА

Љиљана Драгић објавила је 2 (два) рада, у часопису водећег националног значаја (M51) *Радови Филозофског факултета*, који се, шире посматрано, односе на тематику докторске дисертације:

- 1) Љиљана Драгић, „Проблем инфинитива у неглаголској фрази“, Радови Филозофског факултета: филолошке науке, 14/1, Универзитет у Источном Сарајеву, Пале, 2012, 649-667.
- 2) Љиљана Драгић, „Нефинитни облици као постмодификатори именичке фразе у енглеском језику и њима одговарајући облици у српском/хрватском језичком изразу“, у: *Радови Филозофског факултета: филолошке науке*, 15/1, Универзитет у Источном Сарајеву, Пале, 2013, 383–396.

7. ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање које је у својој докторској дисертацији уобличио Љиљана Драгић довело је до великог броја чврсто утемељених, научно релевантних закључака. У србистичкој и/или сербокроатистичкој литератури пре дисертације Љиљане Драгић није постојала ниједна монографија нити монографска студија посвећена упоредној контрастивној семантичко-синтаксичкој анализи конкурентног објекта с валенцијском, депенденцијалном анализом тенијеровског типа као основом у контрастирању српског и енглеског језика. У највећем броју радова разматрање ове проблематике најчешће се сводило на само констатовање постојања овог типа синтаксичке појаве. Ретки радови који су се директно бавили конкурентношћу објекта као глаголских допуна директно или индиректно везаних за њих најчешће су рађени на ограниченијем корпусу и захватили су мали број модела ових синтаксичких конструкција у једном језику, а није било контрастивних радова који су се бавили пописом и описом конкурентних објекатских

синтагми у српском језику свих падежних облика, који су се упоредо контрастирали са одговарајућим преводним еквивалентима у енглеском језику. У дисертацији Љиљане Драгић проведено је поликритеријални и вишеаспектни теоријско-методолошки приступ, приступ који је подразумевао комбинацију достигнућа, сазнања и резултате различитих лингвистичких поддисциплина: лексикологије, морфосинтаксе, семантичке синтаксе, делимично когнитивне граматике и синтаксичке теорије зависности пре свега. Захваљујући таквом приступу тема је детаљно и критеријално осветљена, тако да представља допринос не само српској синтакси, англистичкој синтакси него и теорији синтаксе уопште. Између великог броја нових научних резултата и увида, као најбитнији могу се издвојити следећи.

а) Ауторка је показала примену критеријума конкурентности на примеру објекатских допуна, која по дефиницији означава истовремено постојање чланова одређене категорије, у овом случају – именичких синтагми без предлога и именичких синтагми са предлозима као конкурентата у функцији и правог и неправог објекта. Уз њихово напоредно посматрање у односу на форму, значење, број и/или функцију, она је одредила и пописала пет појавних облика конкурентности код акционих, процесуалних и релационих глагола. Њиховом детаљном семантичко-синтаксичком анализом у српском и енглеском језику показала је да је за исправно схватање рекције глагола у оба језика оправдано посматрати не само синтаксу и семантику надређеног члана и зависног члана, који је именица без предлога или са њим, већ и шта је експлицитно а шта имплицитно приказано на површинском плану реченице. На бројним примерима доказала је да се мењањем рекције и валенције не мења транзитивност глагола без обзира шта је „откривено“ на површинском плану и да су, у ширем смислу, за исправно схватање транзитивности глагола, формално нетранзитивни неповратни глаголи због својих имплицитних допуна у ствари – транзитивни глаголи.

б) Дисертација, на основу речничког и богатог корпуса текстова из свих функционалних стилова, даје анализу не само акционих, процесуалних и релационих неповратних глагола, већ и повратних глагола као значењски прелазних глагола који предодређују навођење именичке синтагме без предлога или именичке синтагме са предлогом у српском језику, од којих су повратни глаголи само са именичким синтагмама са предлозима у енглеском језику. Укупно је забележено по 100 (и више) рекцијских

конструкција у оквиру глаголске синтагме (за оба језика), који се наводе у неличном глаголском облику ради економичности, док се у додатним изолованим примерима јасно види узајамна веза субјекта, предиката и објекта у оквиру клаузе, неопходна за правилну ексцерпцију и опис конкурената објекта у посматраним језицима. Пет табеларних приказа у српском емпиријском делу прегледно показује синтаксичка и семантичка својства објекатских рекцијских конструкција у српском језику, чијим се даљим поређењем са енглеским језиком јасно уочавају подударности и/или неподударности између контрастираних језика.

в) У дисертацији је дат попис и опис неклаузалних типова језичких јединица којима се изражавају глаголске допуне у функцији директног правог, директног неправог и индиректног неправог објекта у српском и енглеском језику: именице и именичке синтагме, које су падежне и предлошко-падежне конструкције у српском језику, односно именице без предлога и именице са предлозима у енглеском језику, док се клаузални типови који такође имају објекатску функцију у оба језика не посматрају у овој дисертацији. Према оба језика имају исти ред речи СВО (субјекат, вербум, објекат), у енглеском је језику он показатељ функције, а ред речи у српском језику је слободнијег типа, јер падежи (падежне и приједлошко-падежне синтагме) олакшавају разликовање функција речи. Иако српски језик има разноврсније начине да олакша разликовање функција, у њему се стварају непотребне функционалне дилеме у погледу истих употребом различитих назива за исте или различите функције. Ништа незначајнији закључци нису, у вези са посматрањем бирекције глагола, да се индиректни објекат у енглеском језику може изједначити са српским директним неправим објектом само у бирекцији глагола. Наиме, на конкретним примерима је доказано да се у енглеском језику индиректни објекат јавља само са битранзитивним глаголима, односно тровалентним глаголима, док се у српском језику неправи објекат јавља и са монотранзитивним глаголима, односно двовалентним и тровалентним глаголима. У српском језику неправи објекат показује више сличности са правим објектом у поређењу са индиректним у односу на директни објекат у енглеском језику, јер је у реченичном моделу где индиректни објекат постоји већа његова сличност са предлошким објектом због могућности алтернације.

г) С обзиром на критеријум функционалности стилске репартиције објекатских допуна, ова дисертација је показала да нема великих разлика у заступљености директних правих објеката, директно неправих објеката и индиректно неправих објеката по функционалним стилевима, што се може појединачно испитати детаљном провером изолованих објекатских синтагми у кориштеним корпусима. Што се тиче учесталости појединачних облика, табеларни прикази реакцијских конструкција јасно показују већу учесталост директних правих објеката са индиректним неправим објекатима у конкурентном односу. Искрпнијој анализи припадности одређеним функционалним стилевима није било ни изводљиво посветити више пажње у овој дисертацији с обзиром на чињеницу да је у овој дисертацији фокус на контрастивној семантичко-синтаксичкој анализи у два језика. Међутим, оно што завређује пажњу је честа употреба декомпонованих предиката у посматраним језицима, као и неке новије тенденције, нпр. за енглески глагол ручати/ *lunch* уочени су у деведесетим годинама прошлог века примери ове глаголске лексеме у научним текстовима, уметничким делима, часописима, новинским насловима и сл. Ауторка претпоставља, по аналогiji са глаголом *to lunch*, да би се нове глаголске кованице образоване од именица сличне семантике могле појавити у неком периоду у будућности, за шта је време једини извесни показатељ настанка глагола типа **to dinner* (вечерати) у енглеском језику, **to breakfast* (доручковати), као и да ли ће они наставити да постоје у симбиози са декомпонованим предикатима. Ауторка у дисертацији потврђује мишљење да су у енглеском језику индиректни објекти обележје неформалног стила, док су пасивне конструкције чешће у формалном стилу.

д) У дисертацији Љиљане Драгић дат је модел анализе који може бити образац описа свих осталих типова објекатских допуна у контрастирању различитих језика, и то не само у монорекцији глагола, већ у србистици и бирекцији глагола, као и реакцији комплексно-сложених глагола у енглеском језику, чиме би се попунило једно од празних поља у области морфосинтаксе и семантичке синтаксе. А тај модел је посебно битан због примене у лексикографској пракси, посебно у реакцијским речницима, али и даљој изради Речника САНУ.

8. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Промишљеном и теоријски утемељеном семантичко-синтаксичком методом кандидаткиња је дошла до читавог низа истински иновативних увида и закључака. Те је закључке у својој докторској дисертацији изложила прегледним и јасним метајезиком, примереним лексиколошкој и синтаксичко-семантичкој проблематици саме теме.

9. ПРЕДЛОГ

Све наведено недвосмислено показује да је Љиљана Драгић научно врло успешно обрадила захтевну тему о категорији објекатских допуна и конкурентности правих и неправих објеката у српском језику и енглеском језику. У својој докторској дисертацији Љиљана Драгић испољила је значајне врлине доброг лингвисте – добру кореспонденцију са обимном и теоријски и дисциплинарно разнородном литературом, добро познавање и примену научне лингвистичке методологије на различитим нивоима анализе (синтаксичком, семантичком, стилистичком и лексичком), врло добру примену и хијерархизацију различитих критеријума анализе, изражен смисао за интерференцију анализе и синтезе, и врло добру класификацију и опис обимног и функционалностилски разнообразног корпуса.

Зато са задовољством предложимо Наставно-научном већу Филолошког факултета у Београду да докторску дисертацију Љиљане Драгић *Конкурентност право и неправог објекта у српском и енглеском језику* прихвати, и кандидаткињи одобри усмену одбрану пред комисијом која и потписује овај извештај.

Београд, 9. 10. 2017. године

Чланови комисије:

Др Милош Ковачевић, редовни професор

Др Ивана Трбојевић Милошевић, ванредни професор

Др Мирјана Мишковић Луковић, редовни професор
